

69761 - Abdest alırken ayakları yıkamak mı, yoksa üzerini meshetmek mi farzdır?

Soru

Allah Teâlâ, şu âyet-i kerimede abdest sırasında ayakları meshetmeyi zikretmiştir:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا قُمْتُمْ إِلَى الصَّلَاةِ فَاغْسِلُوا وُجُوهَكُمْ وَأَيْدِيَكُمْ إِلَى الْمَرَافِقِ وَامْسَحُوا بِرُءُوسِكُمْ وَأَرْجُلَكُمْ إِلَى الْكَعْبَيْنِ... [6]

[سورة المائدة من الآية: 6]

"Ey îmân edenler! Namaz kılmak istediğiniz zaman (abdestsiz iseniz), yüzlerinizi, dirseklerle beraber ellerinizi yıkayın, başlarınızı meshedip aşık kemikleriyle beraber ayaklarınızı yıkayın..." (Mâide Sûresi: 6).

Bizim öğrenmiş olduğumuz şey, abdest alırken ayaklarımızı yıkamamızdır. O halde âyette geçen (وَامْسَحُوا) "meshedin" kelimesi niçin gelmiştir. Çünkü kız arkadaşım bana bu soruyu sordu ve şöyle dedi: Ben, abdest alırken ayaklarımı yıkamıyorum, üzerini meshediyorum. Ona nasıl cevap vereceğimi de bilemedim. Acaba bu âyette icâz var mıdır?

Âyet-i kerimede "yıkamak" yerine, "meshetmek" kelimesinin zikredilmesinin hikmeti nedir?

Detaylı cevap

Abdestte farz olan, ayakları yıkamaktır. Ayakları sadece meshetmek yeterli değildir. Kız arkadaşınızın, âyet (abdest alırken) ayakların meshedilmesi gerektiğine delâlet etmiştir, şeklinde anlaması doğru değildir.

Abdest alırken, ayakların yıkanmasının farz olduğuna şu hadis delildir:

عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: تَخَلَّفَ عَنَّا النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي سَفَرَةٍ سَافَرْنَاهَا فَأَدْرَكَنَا وَقَدْ أَرْهَقْتْنَا الصَّلَاةَ (أي العصر) وَنَحْنُ نَتَوَضَّأُ، فَجَعَلْنَا نَمَسْحُ عَلَى أَرْجُلِنَا، فَنَادَى بِأَعْلَى صَوْتِهِ: ﴿وَيْلٌ لِلْأَعْقَابِ مِنَ النَّارِ - مَرَّتَيْنِ أَوْ ثَلَاثًا﴾ [رواه البخاري

ومسلم]

Abdullah b. Amr'dan -Allah ondan ve babasından râzı olsun- rivâyet olunduğuna göre, o şöyle demiştir:

"Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- ile birlikte çıktığımız bir yolculuk sırasında Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- bizden geri kalmıştı. İkinci namazı vakti geldiği için abdest alırken bize yetişti. Biz, abdest alırken ayaklarımızın üzerini meshediyorduk. Bunun üzerine en yüksek sesiyle iki veya üç defa şöyle seslendi:

- Cehennemdeki veyl vâdisi, (abdest alırken ayak topuklarını yıkamayı ihmal eden veya ayak topuklarına su ulaşmayan) topuk sahiplerinin yeri olsun!" (Buhârî; hadis no: 163. Müslim; hadis no: 241).

Yine şu hadis de ayakların yıkanmasının farz olduğuna delildir:

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَأَى رَجُلًا لَمْ يَغْسِلْ عَقْبِيَّهِ، فَقَالَ: {وَيْلٌ لِلْأَعْقَابِ مِنَ النَّارِ} [رواه مسلم]

Ebu Hureyre'den -Allah ondan ve babasından râzı olsun- rivâyet olunduğuna göre, o şöyle demiştir:

"Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- , abdest alırken topuklarını yıkamayan birisini görünce şöyle buyurdu:

- Cehennemdeki veyl vâdisi, (abdest alırken ayak topuklarını yıkamayı ihmal eden veya ayak topuklarına su ulaşmayan) topuk sahiplerinin yeri olsun!" (Müslim; hadis no: 242).

İbn-i Huzeyme -Allah ona rahmet etsin- şöyle demiştir:

"Abdest alırken ayaklarını mesheden kimse farzı yerine getirmiş olsaydı, cehennem azabıyla tehdit edilmezdi."

Hâfız İbn-i Hacer -Allah ona rahmet etsin- şöyle demiştir:

"Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem-'in abdest alırken ayaklarını yıkadığına dâir Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem-'den tevâtür yoluyla pek çok hadis gelmiştir. Onun bu sünneti, Allah Teâlâ'nın emrini açıklamamaktadır. Sahâbeden Ali, İbn-i Abbas ve Enes -Allah onlardan râzı olsun- dışında hiç kimseden bu konuda aykırı bir şey sâbit olmamıştır. Hatta Ali, İbn-i Abbas ve Enes'in -Allah onlardan râzı olsun- bu görüşlerinden döndükleri de sâbittir.

Nitekim Abdurrahman b. Ebî Leylâ şöyle demiştir:

"Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem-'in ashâbı, (abdest alırken) ayakların yıkanması gerektiği konusunda ittifak etmişlerdir. Bunu Saîd b. Mansur rivâyet etmiştir."(Fethu'l-Bârî; c: 1, s: 320).

Âyete gelince ki bu, Allah Teâlâ'nın şu sözüdür:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا قُمْتُمْ إِلَى الصَّلَاةِ فَاغْسِلُوا وُجُوهَكُمْ وَأَيْدِيَكُمْ إِلَى الْمَرَافِقِ وَامْسَحُوا بِرُءُوسِكُمْ وَأَرْجُلَكُمْ إِلَى الْكَعْبَيْنِ... [6]

[سورة المائدة من الآية: 6]

"Ey îmân edenler! Namaz kılmak istediğiniz zaman (abdestsiz iseniz), yüzlerinizi, dirseklerle beraber ellerinizi yıkayın, başlarınızı meshedip aşık kemikleriyle beraber ayaklarınızı yıkayın..." (Mâide Sûresi: 6).

Bu âyet, ayakların üzerini meshetmenin câiz olduğuna delâlet etmez. Bunun açıklaması ise şöyledir:

Bu âyetin iki okuyuş şekli (kıraatı) vardır:

Birinci kıraat:

(وَأَرْجُلَكُمْ) "Ve erculekum" lâm harfi mansubtur."Erculekum" (ayaklar) kelimesi, vech (yüz) kelimesine ma'tuftur/atfedilmiştir.Bunun için yüzün yıkanması gerektiği gibi, ayakların da yıkanması gerekir.

Âyetin lafzının aslı sanki şöyledir:

{...اغْسِلُوا وُجُوهَكُمْ وَأَيْدِيَكُمْ إِلَى الْمَرَافِقِ وَأَرْجُلَكُمْ إِلَى الْكَعْبَيْنِ وَامْسَحُوا بِرُءُوسِكُمْ}

"...yüzlerinizi, dirseklerle beraber ellerinizi, aşık kemikleriyle beraber ayaklarınızı yıkayın, başlarınızı da meshedin..."

Fakat (âyette) ayakların yıkanması, başın meshedilmesinden sonraya bırakılmıştır. Bu ise, abdest azalarını şu sıraya göre yıkanmasına delâlet ettiği içindir:

Önce yüz, sonra eller yıkanır, sonra baş meshedilir, sonra da ayaklar yıkanır." (el-Mecmû'; c: 1, s: 471).

İkinci kıraat:

(وَأَرْجُلِكُمْ) "Ve erculikum" lâm harfi meksurdur/kesrelidir. "Erculikum" (ayaklar) kelimesi, ra's (baş) kelimesine ma'tuftur/atfedilmiştir. Ra's (baş) kelimesi meshedildiği için ayaklar da meshedilir. Fakat Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem-'in sünneti, meshin, sünnette bilinen belirli şartlarla mestin (çarığın) veya çorabın üzerine olacağını açıklamıştır. (Bkz: "el-Mecmû"; c: 1, s: 450. "el-İhtiyârât; s: 13).

Mestin (çarığın) üzerini meshin şartlarını bilmek için (9640) nolu sorunun cevabına bakabilirsiniz.

Böylelikle Mâide Sûresi'nin 6. âyetinin iki şekildeki okunuşu (kıraatı) ayakların meshedilmesi gerektiğine delâlet etmediği açıkça belli olmuştur. Bu âyet, ayakları yıkamak gerektiğine veya mest (çarık) giymiş olan kimsenin mestin üzerini meshetmesi gerektiğine delâlet etmektedir.

Bazı âlimler, ayakların yıkanmasına rağmen -(وَأَرْجُلِكُمْ) "Ve erculikum" kesreli kıraata göre- meshin zikredilmesinin hikmeti, ayakları yıkarken suyun iktisatlı kullanılması gerektiğine işâret etmesidir, demişlerdir. Çünkü ayakları yıkarken genel olarak çok su israf edilir. Bu sebeple âyet, meshi, yani ayakları yıkarken, su israf edilmemesini emretmiştir.

İbn-i Kudâme -Allah ona rahmet etsin- bu konuda şöyle demiştir:

"Meshetmekle, hafif yıkamayı istediği ihtimaldir.

Ebu Ali el-Fârisî şöyle demiştir: Araplar, hafif yıkama işine mesh adını vermekte ve şöyle demektedirler: Namaz için meshettim yani abdest aldım." (el-Muğnî; c: 1, s: 186).

Şeyhulislâm İbn-i Teymiyye -Allah ona rahmet etsin- bu konuda şöyle demiştir:

"Ayakların üzerini meshin zikredilmesinde, ayakları yıkarken suyun az kullanılması gerektiğine dikkat çekilmektedir. Çünkü çoğu zaman ayakları yıkarken suyun israf edilmesi, alışkanlık hâline getirilmektedir." (Minhâcu's-Sunne; c: 4, s: 174).

Allah Teâlâ en iyi bilendir.